

Talentované a nadané deti sú naším najväčším bohatstvom

O práci s nadanými a talentovanými deťmi, ale aj o iných otázkach z oblasti výchovy a vzdelávania sme sa pohovorali s učiteľkou takýchto žiakov Mgr. Máriou Pelákovou zo Základnej školy na Komenského ulici v Bardejove.

Na začiatok treba povedať, že všetky deti sú bohatstvom národa. Tie talentované a nadané však môžu v niektorých oblastiach posunúť svet výraznejšie dopredu – aj pre nás ostatných, obyčajnejších ľudí. Keď sa roku 2001 konala v Bratislave druhá konferencia o nadaných deťoch, jedna matka zo Štúrova vtedy 15-ročného syna, ktorý od predškolského veku plynule čítal a písal v štyroch jazykoch, povedala: „Chcel byť vesmírnym lekárom. Teraz už nechce byť ničím, už chce len zametať ulice.“ Dôvod? Lebo sa nedostal do správnych pedagogických rúk. Tí, ktorí ho mali, s ním nedokázali rozvíjať jeho talent a nadanie.

Je naozaj také dôležité podchytiť talent dieťaťa, ako to vyjadruje výrok matky v predchádzajúcom texte?

História dokáže presne spočítať významných vedcov, bádateľov, maliarov, športovcov, filozofov, spisovateľov – jedným slovom ľudí, ktorí sa významne zapísali do dejín ľudstva, ovplyvnili svojimi dielami jeho vývoj. Nikto však nedokáže spočítať tých, ktorých talent, nadanie nemali podmienky na to, aby sa naplno rozvinuli. Aj keď mali spoločné to, že boli nadaní, rozdielne boli podmienky na rozvoj talentu, čo ovplyvnilo aj výsledky ich životnej púte.

Deti sú ako malé vyklíčené rastlinky. Prichádzajú na svet s genetickým kódom, v ktorom je zapísané, ako budú vyzeráť, aké vlastnosti, schopnosti si na svet priniesli. Je však veľa faktorov, ktoré podmieňujú ich úspešný rast. Pod vplyvom dobrej starostlivosti sa z rastlinky vyvinie niečo, z čoho má záhradník, a nielen on, radosť. Keď sa záhradník stará, jeho záhradka prináša úžitok všetkým. No ak sa tá istá rastlinka nechá bez zvláštneho záujmu, záleží na náhodných okolnostiach, ako je počasie či miesto, kde sa zakorenila, na jej schopnosti prežiť, čo z nej bude. V záhradke, kde sa nevenuje pozornosť kvalitným rastlinkám, ich často prerastie burina. Myslím si, že každá spoločnosť, ktorá chce napredovať, prosperovať a záleží jej na svojej budúcnosti, musí venovať pozornosť deťom, ktoré majú intelektový potenciál, a všemožne ho rozvíjať. Tým nechcem povedať, že by sa nemala zaoberať slabšími, rôznym spôsobom hendikepovanými, podporovať ich. To v žiadnom prípade. Nakoniec veď aj medzi týmito deťmi je veľa nadaných, či naopak, veľa nadaných má svoj hendikep. Je humánne a pre všetkých nanajvýš užitočné podporovať každý talent. Veď v konečnom dôsledku sú to práve špičkoví pracovníci vedy a výskumu, ktorí svojimi vynálezmi uľahčujú život ľuďom s rôznym postihnutím, výsledky ich práce uľahčujú život všetkým. Nadaným deťom treba vytvárať vhodné podmienky, viesť ich, usmerňovať, ponúkať im šance na pozitívny rozvoj ich schopností. Samy to nedokážu. Šťastie majú tí, ktorí majú silnú oporu v rodine. Ešte väčšie tí, ktorým šancu dajú pedagógovia.

Vaša škola sa rozhodla otvoriť triedu pre talentované deti. Čo bolo podnetom na tento krok?

Prostredníctvom internetu som sa dozvedela o školách na Slovensku, ktoré začali pre talentovaných prváčikov otvárať špeciálne triedy. Nadchla ma kniha *Nadané dieťa* od doktorky Lazníbatovej. Veľmi som si priala, aby aj v našom meste mali tieto deti možnosť navštevovať takúto triedu. Navštívila som centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, aby som zistila, koľko detí registrujú s označením intelektovo nadané. Bolo ich každý rok dosť na to, aby

sa dalo reálne uvažovať o špeciálnej triede. Mala som šťastie, že som našla podporu nielen v centre, ale aj u riaditeľa Základnej školy na Komenského ulici v Bardejove Mgr. Štefana Kuču, ktorý sa podujal prevziať na svoje plecia riziko zriadiť takúto triedu aj napriek finančnej náročnosti tohto kroku. Myšlienke bol naklonený aj náš zriaďovateľ, mesto Bardejov, mohli sme teda začať s informačnou kampaňou, oboznámiť rodičov o tejto možnosti vzdelávania ich detí.

Koľko tried intelektovo nadaných detí máte v súčasnosti v škole?

„História dokáže presne spočítať významných vedcov, bádateľov, maliarov, športovcov, filozofov, spisovateľov – jedným slovom ľudí, ktorí sa významne zapísali do dejín ľudstva, ovplyvnili svojimi dielami jeho vývoj. Nikto však nedokáže spočítať tých, ktorých talent, nadanie nemali podmienky na to, aby sa naplno rozvinuli. Aj keď mali spoločné to, že boli nadaní, rozdielne boli podmienky na rozvoj talentu, čo ovplyvnilo aj výsledky ich životnej púte.“

Zatiaľ máme tri. V druhom, treťom a šiestom ročníku.

Ako ste sa dostali k práci s deťmi, ktoré majú svoje intelektuálne špecifiká, vy?

Ako učiteľka na prvom stupni základnej školy som sa roky často stretávala s deťmi, ktoré už pri nástupe do školy vedeli plynule čítať, s ľahkosťou spočítavali aj dvojčíferné čísla, boli zvedavé, vedeli na svoj vek množstvo všelijakých vecí. V triede s dvadsiatimi piatimi žiakmi im učiteľka môže venovať len málo času. Jednoducho sa to nedá zvládnuť, keď má navyše v triede napríklad

aj dieťa s poruchou učenia, čo je dnes pomerne bežný jav takmer v každej triede. Talentovaným žiakom som sa venovala cez prestávky, dávala im doplnkové pracovné listy. Problém bol však v tom, že šesťročné dieťa, aj keď vie plynule čítať, nedokáže sa na samostatnú prácu v triede, kde iné deti napríklad vytliekajú slabiky, sústrediť. Okrádať ho o prestávku či čas po vyučovaní a vysvetľovať mu postup pri riešení hlavolamu tiež nie je voči nemu fér. Takéto deti sa potom v škole nudia, obyčajne chlapci začnú na seba upútať pozornosť nežiaducim spôsobom. Začína sa rozbiehať kolotoč budúceho problémového žiaka. Niektoré deti sa, naopak, utiahnu, prispôbia sa priemerným, aby „nevyčnívali“. Často sa stane, že takéto dieťa sa stane terčom posmechu ostatných len preto, že je šikovnejšie, teda iné. Bolo mi ich ľúto.

Čo je na tejto práci najkrajšie?

Prácu s deťmi mám všeobecne veľmi rada. Nadaným deťom som sa vždy venovala, či už v bežných triedach, alebo teraz – šiesty rok – v špeciálnej triede pre intelektovo nadaných žiakov. Nie všetci učitelia majú radi, keď má žiak vlastný názor, ktorý nemusí byť totožný s názorom učiteľa. Je zvedavý, dáva všetečné otázky, vie vyjadriť svoj postoj, hodnotenie skutočnosti. Keď dokážem tieto deti správne motivovať, väčšinou pracujú s nadšením, rady vyhľadávajú nové informácie, delia sa o ne s ostatnými spolužiakmi, aj so mnou. Sú vnímavé, nemajú rady stereotypné vyučovacie metódy, a že ich nudia, dávajú patrične aj nepatrične najavo. Stávalo sa mi, že nielen ja som učila ich, ale veľa nového som sa dozvedela od nich. Napríklad od jedného niečo o rôznych značkách a typoch áut, zaujímavých zvieratách, o vesmíre či o liečivých bylinkách, ktoré zbiera babka. A to je niečo, čo ma veľmi teší a motivuje. Nielen ja ich vediem k získaniu nových poznatkov, ale aj naopak. Máme aj pekný vyučovací predmet nazvaný obohatenie, v rámci ktorého deti pracujú na ročníkových prácach, projektoch, hľadajú informácie z rôznych zdrojov, oboznamujú s nimi ostatných, čím sa navzájom obohacujeme.

Aj ja sa musím stále vzdelávať, pracovať na sebe. Učiť v takýchto triedach vôbec nie je jednoduché, ale mne prináša radosť to, že je to často učenie objavné, na mnoho vecí musia prísť žiaci sami, aj preto často počujem spontánne výkriky o pochopení preberaného učiva.

Dá sa konkretizovať, čo je na práci s nadanými a talentovanými deťmi ťažké?

Ťažké je vziť sa do čítania a myslenia každého z nich. Chápať ich „inakosť“, pomôcť aj im samým vyrovnáť sa s faktom, že v ich hlavách sa rodia myšlienky, otázky, na ktoré sme zvyknutí väčšinou u starších detí, prípadne u dospelých. V týchto deťoch, napriek mnohým negatívnym prejavom v ich správaní, vidieť to pozitívne, na čom treba stavať, čo je potrebné rozvíjať. Už som načrtnula niektoré odlišnosti týchto detí, ktoré vedia učiteľom znepriemniť ich učiteľský život. Často je to práve túžba a u mnohých bytostná potreba ísť na koreň vecí. Odmietajú prijímať iba holé konštatovanie, že je to tak preto, lebo to tak je. Pýtajú sa na podrobnosti, vnímajú veci komplexne, zachádzajú do detailov, chcú poznať príčiny, chcú o tom rozprávať, a na to nemá učiteľ (najmä na druhom stupni) čas. Vtedy sa stáva, že zahriaknutie môže viesť k prejavom nespokojnosti, v našich očiach „drzosti“, keď žiak trvá na svojej otázke, odvráva.

Občas je ťažké presvedčiť ich, že v živote je potrebné riešiť úlohy a vykonávať práce,

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Rozhovor s osobnosťou

MÁRIA PELÁKOVÁ

Talentované a nadané deti sú naším najväčším...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

ktoré nie sú vždy zábavné, zaujímavé, ale je potrebné, aby sme ich urobili. Nie všetky intelektovo nadané deti sú aj pracovité, vytrvalé, tolerantné, vedia pracovať v tíme – a k tomu ich treba viesť. To je niekedy ťažké.

Aké sú podľa vašich skúseností dnešné deti?

Dnešné deti? Ak ich mám porovnávať s tými „včerajšími“, napríklad keď som bola aj ja v tomto veku, sú tu veľikánske rozdiely, ktoré súvisia s dobou, v ktorej dnešné deti vyrastajú. Zmenili sa pravidlá v spoločnosti, v rodinách, zmenili sa pravidlá v škole. My sme mali oveľa väčšiu disciplínu. Najvyšším stupňom vzbury voči karhaníu učiteľa bolo mlčanie. Žeby bol niekto odvrával, či dokonca slovné útočil na učiteľa – to si ani nepamätám. Žiaci, aj ich rodičia, mali oveľa väčší rešpekt pred školou. Na druhej strane takáto výchova viedla k nekritickému preberaniu všetkého, čo nám bolo predostierané, servírované. Nenaucili sme sa prejavovať otvorene svoje myšlienky. Učili sme sa vraviť to, čo sa od nás čaká, nie to, čo si naozaj myslíme.

Dnes sa však dostávame do opačného extrému. Čoraz častejšie sa z médií dozvedáme o prípadoch, keď sú žiaci aj ich rodičia voči učiteľom agresívni. Postavenie učiteľov sa v očiach verejnosti veľmi oslabilo. Možno je to spôsobené aj tým, že v školstve pracujú väčšinou ženy, keďže muži ako živelia rodín z tejto sféry často odchádzajú za lepšie platenou prácou. K učiteľkám si tneďeri dovoľujú možno viac, keďže majú nad nimi často fyzický prevahu. Dnešná doba prináša so sebou mnoho nástrah, problémov, s ktorými sú dnešné deti konfrontované, a bez správnej systematickej výchovy si s nimi nevedia rady, a tak ich riešia „po svojom“.

Deti sú zrkadlom spoločnosti. Keď sú malé, sú prirodzene vnímavé, napodobňujú a kopírujú modely správania najprv svojich rodičov, neskôr si hľadajú vzory mimo nich. Dnešné deti sú také, aká je dnešná spoločnosť. Súčasnosť prináša do života množstvo pozitív, ale aj negatív. Je na nás dospelých, aby sme deti už od mala viedli ku kritickému mysleniu. Učili ich o všetkých stránkach života. Rozvíjali v nich dobro a varovali pred zlom.

Žijeme časy masovokomunikačných prostriedkov, internetu, sociálnych sietí – médií, ktoré na jednej strane prinášajú množstvo nových informácií, uľahčujú nám život, no na druhej strane priniesli aj množstvo nebezpečenstiev. Deti často napodobňujú negatívne vzory správania „tiežrdinov“, ktoré sú na nás denne chrľené a môžu citlivej detskej dušičke veľmi ublížiť. Rodičia by mali vedieť, aké programy sleduje ich neploleté dieťa v televízii, ako a kým komunikuje na sociálnych sieťach, chrániť ho pred zlým vplyvom aj tým, že ho vychovávajú k dobrému vkusu a ku kritickému mysleniu.

Deti kedysi aj dnes sú rovnaké v tom, že sú prirodzene zvedavé, hravé, netrpezlivé, rady sa smejú, vystráňajú, behajú, všetkého sa chcú dotýkať, vyskúšať... Našou úlohou je využiť túto ich prirodzenú túžbu po poznávaní sveta správnym spôsobom, nepotláčať prirodzenú spontánnosť. Samozrejme, nie neobmedzene. Už od narodenia by si mali deti zvykať, že svet ľudí funguje podľa určitých pravidiel. Základ im má dať výchova v rodine, na ktorom môže škola ďalej budovať. Tam by mali získať základy slušného správania, osvojiť si normy, ktoré platia v medziľudských vzťahoch.

„Radi hovoríme o svetových osobnostiach vedy, kultúry, športu, ktoré sú pôvodom Slováci, hoci nežijú na Slovensku.“

Prečo museli odísť, aby mohli naplno rozvinúť svoj talent? Respektíve, boli by takí úspešní, aj keby žili tu? Pomáha naša spoločnosť takýmto jedincom presadiť sa?“

dzenú túžbu po poznávaní sveta správnym spôsobom, nepotláčať prirodzenú spontánnosť. Samozrejme, nie neobmedzene. Už od narodenia by si mali deti zvykať, že svet ľudí funguje podľa určitých pravidiel. Základ im má dať výchova v rodine, na ktorom môže škola ďalej budovať. Tam by mali získať základy slušného správania, osvojiť si normy, ktoré platia v medziľudských vzťahoch. Tu si myslím, že jedna z príčin zhoršenia správania detí nielen v škole, ale napríklad aj k sebe navzájom, k starým ľuďom a okoliu vôbec, tkvie aj vo vysokej rozvodovosti, ktorá vedie k tomu, že jeden z rodičov – ak je zamestnaný –

tívne vlastnosti a schopnosti dieťaťa. To však funguje len vo vzájomnej spolupráci s rodinou.

O našom školstve sa vyslovujú rôzne hodnotenia – jedni ho kritizujú, iní obhajujú. Ako vidíte jeho stav vy?

Myslím si, že príliš veľa reforiem, kde sa stále menia podmienky, vedú k chaosu. Možno by bolo lepšie riadiť sa starou ľudovou múdrosťou „dvakrát meraj a raz strihaj“ a „nevylievať vaničku aj s dieťaťom“ len preto, že sme chceli vo vaničke vymeniť vodu...

Ako vnímate vzťah ku škole u rodičov vašich žiakov?

Všeobecne je spolupráca rodičov a učiteľov kľúčová pri výchove a vzdelávaní ich ratoľstí. Tam, kde to nefunguje, prichádzajú výchovné či vzdelávacie problémy. Deti majú niekedy užasnú schopnosť využiť to vo svoj „prospech“. Doma sa žiak sťažuje na učiteľa, v škole zas na zlé podmienky doma. Ak tieto dve strany nekomunikujú, problémy so žiakmi sú len otázkou času. Nie všetci rodičia si uvedomujú, že učiteľia sa snažia dať ich deťom čo najviac, venujú im množstvo svojej energie, času. Mnohokrát aj na úkor seba, aby z každého im zvereného človečička vyrástol slušný a vzdelaný človek. Rodičia aj škola sú spolu na jednej lodi a musia ťahať za jeden povraz, aby sa loď nepotopila.

Ja osobne mám v triedach s intelektovo nadanými žiakmi veľmi dobrú spoluprácu s rodičmi. Často spolu komunikujeme, nielen na rodičovských združeniach, ale aj prostredníctvom mailov, webovej stránky triedy, pracovali sme na spoločných projektoch – výsadba okrasných rastlín v átriách školy, opekačka, každoročné verejné prezentácie ročníkových prác žiakov, besiedky. Ak sa vyskytne problém, riešim ho hneď. Je dobré, ak sú rodičia o všetkom informovaní a aktívne sa zapájajú do života triedy. Je to prínosné pre všetkých. Deti potom vní-

„Nie všetci učitelia majú radi, keď má žiak vlastný názor, ktorý nemusí byť totožný s názorom učiteľa. Je zvedavý, dáva všetečné otázky, vie vyjadriť svoj postoj, hodnotenie skutočnosti. Keď dokážem tieto deti správne motivovať, väčšinou pracujú s nadšením, rady vyhľadávajú nové informácie, delia sa o ne s ostatnými spolužiakmi, aj so mnou. Sú vnímavé, nemajú rady stereotípne vyučovacie metódy, a že ich nudia, dávajú patrične aj nepatrične najavo.“

na výchovu nestačí. Je veľa prípadov, že aj v úplnej rodine jeden z rodičov pracuje v zahraničí, dokonca sú prípady, že aj obaja a o deti sa starajú starí rodičia, ktorí na výchovu už nestačia. Deťom nestačí dať iba strechu nad hlavou, jedlo a peniaze. Potrebujú pozitívne vzory, z ktorých si môžu brať príklad, pevný bod, o ktorý sa môžu oprieť, kde majú zázemie, svoju existenčnú istotu. To by mali nachádzať doma. Na druhom mieste je škola, ktorá na tomto základe môže stavať a pomáhať rozvíjať pozi-

majú svojho učiteľa ako prirodzenú autoritu, rešpektujú ho. A to je základ.

Jedna vec je, že s deťmi úspešne pracujete počas základnej školy. Čo ich však čaká po jej skončení? Jestvuje nadväznosť na vašu prácu?

Keďže v našej škole sú žiaci talentovej triedy ešte len v šiestom ročníku, nemáme s tým reálnu skúsenosť. Priama nadväznosť zatiaľ nie je. Žiaci budú robiť prijímacie pohovory na strednú školu, ktorú si vyberú, ako ostatní žiaci. Avšak tým, že navštevujú špeciálnu triedu, kde im pedagógovia venujú väčšiu pozornosť, mali by byť na štúdium na strednej škole lepšie pripravení. Myslím si, že v tejto oblasti má naše školstvo ešte veľké rezervy. Práca s intelektovo nadanými žiakmi je na pokraji záujmu našej spoločnosti. Aj keď sú to taktiež žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, oficiálne nevychádzajú pre nich žiadne špeciálne učebnice, didaktické pomôcky, učitelia majú málo príležitostí vzdelávať sa v tejto oblasti, vymieňať si skúsenosti, získavať nové poznatky.

Dala by sa ilustrovať na príkladoch odlišnosť myslenia nadaných detí od ostatnej populácie detí?

V určitých smeroch myslia a konajú aj všetky ostatné deti. Je tu však aj veľa odlišností, ktoré si často uvedomíme napríklad až pri rozhovore s nimi. Prekvapujúce sú spôsoby riešenia školských úloh, ich myšlienkové pochody, témy, ktorými sa zaoberajú. Zaskočia nás netradičnými spôsobmi riešenia napríklad matematických úloh. Už v útlom veku ohurujú okolie „dospeláckym“ spôsobom vyjadrovania, bohatou slovnou zásobou, nie sú im cudzie abstraktné pojmy. Zaujíma ich dianie vo svete, nové poznatky z rôznych oblastí života, ktoré iným deťom v ich veku nič nehov-

„Deti sú zrkadlom spoločnosti. Keď sú malé, sú prirodzene vnímavé, napodobňujú a kopírujú modely správania najprv svojich rodičov, neskôr si hľadajú vzory mimo nich. Dnešné deti sú také, aká je dnešná spoločnosť. Súčasnosť prináša do života množstvo pozitív, ale aj negatív. Je na nás dospelých, aby sme deti už od mala viedli ku kritickému mysleniu. Učili ich o všetkých stránkach života. Rozvíjali v nich dobro a varovali pred zlom.“

voría. Majú kopy otázk a nedajú pokoj, kým na ne nedostanú uspokojivú odpoveď, čo môže byť pre dospelých niekedy obťažujúce.

Rýchlo sa učia, ešte pred nástupom do školy sa spontánne – nesmie ísť o účelové vedenie zo strany rodičov – naučia čítať, počítať, často so zápornými číslami, sú veľmi aktívne, zveda-

Samozrejme, že nie u všetkých sa vyskytujú všetky tieto znaky. Zo psychologického hľadiska je známy ich asynchronný vývin v oblasti intelektovo-emocionálnej, intelektovo-motorickej, či intelektovo-verbálnej, čo môže často viesť k dojmu, že nebolo správne identifikované ich nadanie. Časté sú prejavy hyperaktivity, problémy v sociálnych vzťahoch, perfekcionizmus. Stávalo sa mi, najmä v prvom ročníku, že spočiatku bolo skoro nemožné, aby pracovali v skupinách. Hádali sa, každý chcel presadiť svoj postup, jeden kreslil, druhý mu to gumoval... Tí menej priebojní sa stiahli a chceli pracovať sami. Bolo to ťažké naučiť ich kooperovať, prijať kompromis, tolerovať aj iný spôsob riešenia úlohy než ten, ktorý navrhujú. Nemajú radi súťaž, ťažko sa vyrovnávajú s prehrou, neúspechom. Všetky

„Deti sú zrkadlom spoločnosti. Keď sú malé, sú prirodzene vnímavé, napodobňujú a kopírujú modely správania najprv svojich rodičov, neskôr si hľadajú vzory mimo nich. Dnešné deti sú také, aká je dnešná spoločnosť. Súčasnosť prináša do života množstvo pozitív, ale aj negatív. Je na nás dospelých, aby sme deti už od mala viedli ku kritickému mysleniu. Učili ich o všetkých stránkach života. Rozvíjali v nich dobro a varovali pred zlom.“

tieto charakteristiky ešte neznamenajú, že ide o nadané dieťa. Zároveň platí, že nie všetky deti majú práve takéto prejavy správania.

Ktoré činnosti a aktivity sú u vašich žiakov najpopulárnejšie?

Je to práca na projektoch, ročníkových prácach v rámci spomínaného predmetu obohatenie. Ich častým kamarátom je počítač, radi hľadajú informácie prostredníctvom internetu či v rôznych encyklopédiách. Najobľúbenejším predmetom je pre väčšinu matematika, riešenie hlavolamov, logických úloh. Niektorí sa zas viac zaujímajú o fyzikálne či chemické javy, geografiu, históriu, umenie.

Spolupracujete aj s inými školami?

Začali sme dobrú spoluprácu so Základnou školou na Šmeralovej ulici v Prešove, ktorá má v tejto práci už viacero skúseností.

V čom musí byť učiteľ, ktorý pracuje s deťmi, ako sú tie vaše, iné, na čo si musí dávať najviac pozor?

Deti túžia po zaujímavej škole a progresívnych, tvorivých učiteľoch, ktorí okrem toho, že ich veľa naučia, im dávajú aj priestor na sebarealizáciu, samostatné objavy a tvorivosť. Aj keď tieto pojmy poznáme už od čias Komenského a mnohých ďalších pedagógov-reformátorov, vo vyučovaní v našich školách neustále prevládajú pohodlné stereotypy, založené na memorovaní.

Vyučovanie by sa malo niesť v priateľskej, kreatívnej atmosfére. Učiteľ by mal využívať rôzne kreatívne metódy. Samozrejme, môže využívať aj tie klasické, ako je výklad, rozhovor, didaktické hry. Talentované deti však rady objavujú, samy prichádzajú veciam na koreň. Mal by teda využívať aj heuristické metódy, metódu problémového vyučovania, diskusiu, projektové metódy. Uplatňovať čo najviac možností samostatnej práce na vlastných projektoch žiakov v rámci ročníkových prác, ktoré musia odprezentovať a obhájiť pred verejnosťou – rodičmi, učiteľmi, ostatnými spolužiakmi.

„Občas je ťažké presvedčiť ich, že v živote je potrebné riešiť úlohy a vykonávať práce, ktoré nie sú vždy zábavné, zaujímavé, ale je potrebné, aby sme ich urobili. Nie všetky intelektovo nadané deti sú aj pracovité, vytrvalé, tolerantné, vedia pracovať v tíme – a k tomu ich treba viesť. To je niekedy ťažké.“

Učiteľ je žiakom nielen učiteľom, ale aj poradcom, partnerom, usmerňovateľom. Nemal by mať problém priznať pred žiakmi, že ani on nevie všetko, a mal by sa nechať od nich občas poučiť o nových poznatkoch. Jeho autorita by mala byť prirodzená, nevychádzať z pozície silnejšieho.

Čo by ste poradili školám, ktoré uvažujú o otvorení tried pre deti s mimoriadnym talentom?

O takéto rady sme mali záujem aj my v čase, keď sme chceli zriadiť prvú takúto triedu. Rozprávala som sa s riaditeľmi, s ich zástupcami a s učiteľmi škôl, kde s tým mali už dlhodobejšie praktické skúsenosti. Všetci nám odporúčali pustiť sa do toho za predpokladu, že budeme

Väčšina nadaných detí zrejme navštevuje školy a triedy s ostatnými spolužiakmi. Dalo by sa odporučiť kolegom-učiteľom, ako by mali či mohli týmto deťom pomôcť rozvíjať ich predpoklady?

V bežných triedach majú učители malý priestor, aby sa týmto žiakom mohli venovať tak, ako by bolo potrebné a dobré. Keď je v triede dvadsaťpäť aj viac detí, keď sú medzi nimi aj žiaci s rôznymi poruchami učenia, s rôznou úrovňou poznávacích schopností, je to veľmi ťažké. Učiteľ nie je kúzelník, jednoducho sa to nedá zvládnuť adekvátne k spokojnosti pedagóga ani potrebám týchto detí. Je obdivuhodné, ako za často ťažkých podmienok dokáže učiteľ všetkých naučiť aspoň to základné. Preto je potrebné, aby sa otvárali

stranne rozvíjať zo všetkých stránok. Nemal by k nim pristupovať mentorsky, autoritatívne, upozorňovať viac na chyby ako na pozitívne výkony. Znamky by nemali byť hlavným motivačným činiteľom či nebudaj strašiakom. Mal by akceptovať aj iné spôsoby riešenia úloh, než ktoré sú stanovené. Netrváť na precvičovaní mechanických zručností, ako je napríklad formálna úprava v zošite, krasopis. A tiež by sa mal pripraviť na situácie, keď niektorí žiaci neuznávajú bezvýhradnú poslušnosť k autoritám. Mal by usmerňovať a vysvetľovať. Keďže talentovaní žiaci nemajú radi súťaž ani porovnávanie s inými, je potrebné porovnávať ich výkony s ich vlastnými predchádzajúcimi výkonnosťami a viesť ich k sebahodnoteniu, sebareflexii. Dôležité je vytváranie pozitívnej klímy v triede – čo napokon platí pre všetkých žiakov v škole, ako aj na pracoviskách dospelých – ktorá vedie k podávaniu lepších výkonov a pozitívnej motivácii. Treba akceptovať, že tieto deti nemusia vynikať vo všetkých predmetoch, neočakávať od nich dokonalosť a bezchybnosť. Sústavné ich však zamestnávať činnosťou, ktorá rozvíja ich kognitívne schopnosti.

V bežnej triede by učiteľ nemal takéto dieťa sústavne využívať na pomoc slabším žiakom či ako ťahúňa celej triedy. Mal by byť jeho partnerom, pomocníkom, spoluprádateľom, ktorý má pre neho neustále nové stimulujúce úlohy adekvátne jeho schopnostiam.

Géniovia či veľmi múdri ľudia majú mozog, ktorý pracuje oproti tým našim, bežným inak. Je to, akoby sme porovnávali formulu a bežnú škodovku. Naozaj možno postrehnúť rozdiely v myslení už v detskom veku?

Dieťa sa počas svojho vývinu mení a nikdy sa nedá s istotou povedať, že z toho šesťročného „mudratora“ bude raz génius. Možno vôbec nie, a možno áno. Naopak, mnoho múdrych a neskôr významných ľudí sa tak v detstve vôbec neprejavovalo. Kým nestretli niekoho, kto ich „naštartoval“. Rada počúvam rozhovory s rôznymi osobnosťami v rozhlase či televízii. Mnoho z nich na otázku, kto ich priviedol na cestu, po ktorej kráčajú, odpovedalo – priviedli ma k tomu rodičia, na môj talent po prvýkrát upozornil rodičov môj učiteľ...

aj špeciálne triedy pre žiakov s intelektovým nadaním, kde bude mať učiteľ priestor na akceptáciu a rešpektovanie špecifik ich osobností a správania. Každý učiteľ by mal v maximálnej miere, ako je to možné v rámci individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu, zohľadňovať špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby svojich žiakov, rozvíjať a stimulovať ich poznávacie schopnosti, povzbudzovať ich, aby sa mohli vše-

„Prekvapujúce sú spôsoby riešenia školských úloh, myšlienkové pochody žiakov, témy, ktorými sa zaoberajú. Zaskočia nás netradičnými spôsobmi riešenia napríklad matematických úloh. Už v útlom veku ohurujú okolie ‚dospeláckym‘ spôsobom vyjadrovania, bohatou slovnou zásobou, nie sú im cudzie abstraktné pojmy. Zaujímajú ich dianie vo svete, nové poznatky z rôznych oblastí života, ktoré iným deťom v ich veku nič nehovoria. Majú kopy otázok a nedajú pokoj, kým na ne nedostanú uspokojivú odpoveď, čo môže byť pre dospelých niekedy obťažujúce.“

mať dosť nadšenia, obetavých pedagógov a, samozrejme, financií. V každom prípade pracovať s intelektovo nadanými žiakmi je pre školu prínosom. Ak k nim učители pristupujú naozaj individuálne a pomáhajú im, aby sa ich nadanie rozvíjalo správnym smerom, prináša to radosť a satisfakciu za vynaloženú námahu na oboch stranách. Talentovaní žiaci často úspešne reprezentujú školu v rôznych súťažiach, robia jej dobré meno.

Myslím si, že spoločnosť, ktorá hľadá do budúcnosti, musí dať talentovaným deťom šancu rozvíjať sa. Ale či táto snaha bude korunovaná úspechom, závisí od mnohých okolností – od podmienok v rodine, škole, od sociálnych vzťahov, a najmä od detí samých, od ich ďalších osobnostných vlastností, akými sú napr. pracovitosť, cieľavedomosť, aktivita. Ale šancu by mali mať.

Bude mať raz Slovensko svojho identického nositeľa Nobelovej ceny?

Verím, že áno. Myslím, že počet vzdelaných a významných ľudí nie je priamo úmerný počtu obyvateľov či počtu kilometrov štvorcových tej-ktorej krajiny. Je to aj o tom, aké podmienky vytvára spoločnosť tým, ktorí chcú vedieť, poznať, objavovať viac ako väčšina z nás.

A nielen to. Sme svedkami toho, že veľmi veľa najschopnejších absolventov vysokých škôl odchádza žiť a pracovať za hranice našej vlasti. Radi hovoríme o svetových osobnostiach vedy, kultúry, športu, ktoré sú pôvodom Slováci, hoci nežijú na Slovensku. Prečo museli odísť, aby mohli naplno rozvinúť svoj talent? Respektíve, boli by takí úspešní, aj keby žili tu? Pomáha naša spoločnosť takýmto jedincom presadiť sa?

Neviem, či vtipne, ale hovorí sa, že jediným úprimným citom na Slovensku je závišť. Pokiaľ je to len humor, je to v poriadku. Pokiaľ je to však príčinou toho, aby sme tým múdrejším a lepším, ako sme my, hádzali povestné polená pod nohy a znepríjemňovali život, v poriadku to nie je. To čakanie na nositeľa Nobelovej ceny by potom mohlo trvať hádam tak dlho ako povestné čakanie na Godota.

Potrebuje Slovensko talentovaných a mimoriadne múdrych ľudí alebo nám stačí len naša tradičná pracovitosť?

Jedno bez druhého zrejme neprinesie žiadne mimoriadne výsledky. Najúspešnejší sú tí, u ktorých sa tieto dve vlastnosti kombinujú. Možnože poznáte z vlastného okolia múdrych ľudí, ktorí nie sú úspešní, lebo sú pohodlní, povedzme málo pracovití. Byť pracovitý je dobrá vlastnosť, ale človek sa môže skoro „zodrať“, ak pri práci nepoužíva aj rozum.

Kde sú hranice či horizonty nových možností práce s nadanými deťmi?

Myslím, že netreba hľadať žiadne hranice. Stačí, ak budeme pomáhať otvárať týmto deťom tie najbližšie dverka do „krajiny poznania“, viesť ich tak, aby kráčali ďalej, aby sa nebáli neúspechu, aby ho vedeli zvládnuť, poučiť sa z neho a ďalej napredovať. Aby sa nevzdávali pri prvom nezdare, aby boli pracovití, cieľavedomí, neupúšťali od svojich snov, cieľov, aby sa učili presadiť sa.

Základná škola poskytuje deťom základy a pripravuje žiakov na ďalšie vzdelávanie. Dôležité je, aby boli kvalitné a pevné, aby sa na nich mohlo celý život stavať. Základná škola buduje pozitívny vzťah k vzdelávaniu sa.

Radosť z úspechu je najväčšou motiváciou a ženie človeka ďalej, aby sa nebál pootvoriť ďalšie, možno ťažšie dvere, jednoducho, aby kráčal... Tak ako nepoznáme hranice vesmíru, fantázie, nevieme určiť ani hranice poznania a poznávania.

Čo by ste si želali ako učiteľka vy?

Aby všetky deti, aj tie intelektovo nadané, mali školu rady, aby to bolo miesto, kde nielen získavajú nové poznatky a vedomosti, ale sa aj cítia dobre, zažívajú mnoho pekných zážitkov, nájdu veľa kamarátov, naučia sa prežívať každodenné vzrušenie z objavovania zákonitostí sveta. Aby sme my pedagógovia mali dosť síl a motivácie byť pre nich dobrými sprievodcami, ktorí im ukazujú správnu cestu do budúcnosti.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJINKA
Foto autor

„Dieťa sa počas svojho vývinu mení a nikdy sa nedá s istotou povedať, že z toho šesťročného ‚mudratora‘ bude raz génius. Možno vôbec nie, a možno áno. Naopak, mnoho múdrych a neskôr významných ľudí sa tak v detstve vôbec neprejavovalo. Kým nestretli niekoho, kto ich ‚naštartoval‘. Rada počúvam rozhovory s rôznymi osobnosťami v rozhlase či televízii. Mnoho z nich na otázku, kto ich priviedol na cestu, po ktorej kráčajú, odpovedalo – priviedli ma k tomu rodičia, na môj talent po prvýkrát upozornil rodičov môj učiteľ...“